

Op de toekomst voorbereid

Ferry Koster

M&M 89 (3):229-232

DOI: 10.1557/MEM2014.3.KOST

De afgelopen tijd is er weer het nodige gezegd en geschreven over het belang van kennis voor de toekomst van de Nederlandse economie. Uit die discussies komt stevast naar voren dat als wij onze internationale concurrentiepositie willen behouden, meer en meer geïnvesteerd zal moeten worden in kennis en innovatie. Sterker nog, het is zelfs, zoals de WRR vorig jaar stelde, nodig niet langer te denken in termen van een kennis-economie maar in een lerende economie. Dat veronderstelt een overgang van een vrij statisch beeld naar een opvatting waarin processen centraal staan en een leven lang leren de standaard is. Een student die afstudeert is nog lang niet af, maar staat pas aan het begin van een lange ontwikkeling, die ook nog eens langer duurt door het opschuiven van de pensioenleeftijd.

Uiteraard heeft dat gevolgen voor de manier waarop naar de rol van opleidingen gekeken dient te worden. In plaats van de nadruk te leggen op specialistische kennis, die in een dynamische economie de neiging heeft te verouderen en aan waarde in te boeten, lijkt het voor studenten vooral van belang breed toepasbare, academische vaardigheden op te doen om op de toekomst voorbereid te zijn. En daarmee zou je mogen verwachten dat er meer nadruk komt te liggen op de vaardigheden die studenten klaarstomen voor de toekomst dan op een scherp afgebakend functieprofiel, zoals we dat kennen van beroepsopleidingen. Overigens, als we de lerende economie serieus nemen, zouden ook die profielen op de schop moeten, zodat mensen die een vakopleiding volgen de competenties kunnen opdoen die aansluiten bij een veranderende economie.

Deze overgang is te typeren als een van een studie waarmee je iets wordt (de nadruk op de professe) naar een studie waarmee je iets kunt (waar competenties centraal staan). Afgaande op de voorlichtingsdagen die ik de afgelopen jaren heb bijgewoond voor Sociologie in Rotterdam, krijg ik niet direct de indruk dat deze overgang leeft bij aankomende studenten. Na alle informatie over de inhoud van vakken, de kwaliteit van het

onderwijzend personeel en natuurlijk de onbeperkte mogelijkheden die de stad biedt in termen van drank en sport, komt het moment dat iemand in de zaal de vraag stelt: “Maar, wat kun je met deze studie nou precies worden?”. Een heel legitieme vraag uiteraard, want waarom zou je aan een studie beginnen waarvan je geen idee hebt wat je er uiteindelijk mee wordt? Het probleem is echter dat een echt bevredigend antwoord vaak moeilijk te geven blijkt te zijn. Want, het mag duidelijk zijn dat het antwoord “Socioloog” de vragensteller volstrekt ontevreden achter zal laten. Een andere optie is het opsommen van een lijstje met functies waarin de meeste studenten terecht zijn gekomen. Bij verschillende opleidingen heeft dit ertoe geleid dat marketingafdelingen en stafleden op zoek gaan naar het iets. Er worden sessies georganiseerd waarin gebrainstormd wordt, mood-boards worden gemaakt, slogans worden verzonnen en wat niet meer. Niks mis mee en bijkomend voordeel van dergelijke sessies is dat heidagen en personeelsuitjes afgeschaft kunnen worden, want integratie en gezelligheid zijn gegarandeerd. En, als het meezit, komt er enig antwoord op het “iets” van de opleiding. Hoewel dat misschien meer de neiging heeft de identiteit, oftewel “wat” is sociologie eigenlijk?, en de sfeer van de opleiding weer te geven dan dat het de vraag tot volle tevredenheid beantwoordt.

In de veronderstelling dat andere studies hier ook mee te maken hebben, bracht ik onze zoektocht eens ter sprake tijdens een gesprek met een collega van de Faculteit Economie. Ik vroeg hem of hij mij kon uitleggen wat de studie Economie nou eigenlijk is en wat je ermee kunt worden. Zijn antwoord was eigenlijk even eenvoudig als verbluffend. Hij kon die vraag niet zo goed beantwoorden en voegde eraan toe dat dat ook niet zoveel uitmaakte aangezien economiestudenten maar een ding wilden, namelijk geld verdienen. Dus, het antwoord bleek dat je er niet zozeer iets mee werd maar in ieder financieel op vooruit zou gaan. Ik bedacht me dat als ik dit aan een collega bij Psychologie had gevraagd, het antwoord waarschijnlijk “mensen helpen” (of nog beter: “iets met mensen”) en als hij bij Geneeskunde had gewerkt was het een combinatie van geld verdienen en iets met mensen zijn geweest. Voor sociologie zou dat naast iets met mensen, het helpen van de maatschappij kunnen zijn. Voor dat ideaal lijken, al dan niet terecht, tegenwoordig echter ook niet veel handen op elkaar te krijgen te zijn.

Tijdens onze laatste voorlichting bedachten wij dat het een goed idee zou zijn alumni aan het woord te laten om studenten een beeld te geven van hun mogelijke toekomst. Want, wie kan er nou beter vertellen wat je wordt, als jij? De zaal zat vol met huidige en aankomende studenten. De

alumni werden bestookt met vragen. Op de vraag “Wat heb je aan je studie gehad?”, kwam een lijst met antwoorden als: “Ik merk dat ik in staat ben me snel in te lezen in een bepaald onderwerp en me een nieuw gebied eigen te maken”, “Door de studie kan ik zelf onderzoek doen en kan ik prima de kwaliteit van ander onderzoek inschatten” en “Met wat ik heb geleerd kan ik een probleem analyseren vanuit verschillende gezichtspunten”. Het kon zo in de eindtermen van de studie bedacht ik me. Vervolgens stak iemand haar hand op en vroeg “Maar, wat doe je dan precies?” Daar hadden de alumni even niet zo snel een antwoord op. Na en stilte gingen ze toch even hun werkdag doornemen met de mensen in de zaal.

Mijn idee is dat dit schijnbare gebrek aan waardering voor academische vaardigheden, die de kern vormen van een lerende economie, voor een deel te danken is aan een andere ontwikkeling die we de afgelopen jaren hebben mogen meemaken binnen het onderwijs. Rationalisering, outputsturing, verantwoording, het lijkt ertoe geleid te hebben dat alles teruggebracht moet worden tot het boeken van directe resultaten, die liefst een beetje gemakkelijk en eenduidig meetbaar zijn. Misschien is dat proces nu wel zover gevorderd dat meer algemene academische vaardigheden niet herkend worden als iets waardevols op zichzelf, maar als iets dat nadere toelichting vereist. Als dat inderdaad zo is, dan zou er wel eens een groot gat kunnen zitten tussen wat de lerende economie nodig heeft en wat studenten eigenlijk verwachten. Het dichten van die kloof vereist vanuit de opleidingen een helder beeld van de kennis en vaardigheden die studenten opdoen tijdens hun studie en dat helder maken aan studenten. Op die manier worden zowel de economie als studenten voorbereid op de toekomst.

